

Anex II - Recopilació de texts sobre drets llingüístics aplicables als valenciaparlants

II.a) Declaracions i convencions a nivell internacional

II.a.1 Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH)

La Declaració Universal de Drets Humans⁷⁰, de 1948, afirma en el seu preàmbul i en el seu article 2:

... la seua fe en els drets fonamentals de l'home, en la dignitat i en el valor de la persona humana i en l'igualtat de drets d'hòmens i dones [...] sense distinció de raça, color, sexe, **idioma**, religió, **opinió política o de qualsevol altra índole...**

I en el seu article 26, el dret de tota persona a l'educació, que:

... tindrà per objecte el ple desenvolupament de la personalitat humana i l'enfortiment del respecte als drets humans i a les llibertats fonamentals; favorirà la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i tots els grups ètnics o religiosos, i promourà el desenvolupament de les activitats de les Nacions Unides per al manteniment de la pau.

3. Els pares tindran dret preferent a **triare el tipus d'educació** que haurà de donar-se als seus fills...

II.a.2 Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics

El Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics⁷¹, de 1966 i en vigor des de 1976, en el seu article 27 va establir:

En els Estats en que existixquen **minories** ètniques, religioses o **llingüístiques**, **no es negarà** a les persones que pertanyuen a dites minories **el dret** que els correspon, en comú en els demés membres del seu grup, **a tindre la seua pròpia vida cultural**, a professar i practicar la seua pròpia religió i **a amprar el seu propi idioma**.

70 <http://www.un.org/es/documents/udhr/> [Recuperat el 05/08/2018]

71 <https://www.ohchr.org/sp/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> [Recuperat el 05/08/2018]

II.a.3 Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals

El Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals⁷², de 1966 i en vigor des de 1976, despuix d'afirmar en el seu preàmbul que:

... no pot realitzar-se l'ideal del ser humà lliure, lliberat del temor i de la misèria, a menys que es creuen condicions que permeten a cada persona gojar dels seus drets econòmics, socials i **culturals**, tant com dels seus drets civils i polítics...

I en el seu article 2 que:

2. Els Estats participants en el present Pacte es comprometen a garantir l'exercici dels drets que en ell s'enuncien, sense discriminació alguna per motius de raça, color, sexe, **idioma**, religió, **opinió política o d'una altra índole**, origen nacional o social, posició econòmica, naixement o qualsevol altra condició social.

Va consagrar com a dret, en el seu article 13:

... el dret de tota persona a l'educació. [Les Parts] Convenen que **l'educació** deu orientar-se cap al ple desenvolupament de la personalitat humana i del sentit de la seua dignitat, i **deu enfortir el respecte pels drets humans i les llibertats fonamentals**. Convenen així mateix en que l'educació deu capacitar a totes les persones per a participar efectivament en una societat lliure, favorir la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i entre tots els grups racials, ètnics o religiosos, i promoure les activitats de les Nacions Unides en pro del manteniment de la pau [...] Els Estats que prenen part en el present Pacte es comprometen a respectar la llibertat dels pares i, en el seu cas, dels tutors legals, de triar per als seus fills o pupils escoles distintes de les creades per les autoritats públiques, sempre que satisfacen les normes mínimes que l'Estat prescriu o aprova en matèria d'ensenyança, i de fer que els seus fills o pupils reben l'educació religiosa o moral que estiga d'acord en les seues pròpies conviccions.

II.a.4 Convenció de l'UNESCO contra la Discriminació en l'Educació

La Convenció de l'UNESCO contra la Discriminació en l'Educació⁷³, de 1960, afirma en el seu article 1 que:

1. Als efectes de la present Convenció, s'entén per **“discriminació” tota distinció, exclusió, limitació o preferència, fundada en** la raça, el color,

⁷² <https://www.ohchr.org/sp/professionalinterest/pages/cescr.aspx> [Recuperat el 05/08/2018]

⁷³ http://portal.unesco.org/es/ev.php-URL_ID=12949&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html [Recuperat el 05/08/2018]

el sexe, **l'idioma**, la religió, **les opinions polítiques o de qualsevol altra índole**, l'orige nacional o social, la posició econòmica o el naixement, **que tinga per finalitat o per efecte destruir o alterar l'igualtat de tracte** en l'esfera de l'ensenyança i, en especial:

- a. Excloure a una persona o a un grup de l'accés als diversos graus i tipus d'ensenyança;
- b. Llimitar a un nivell inferior l'educació d'una persona o d'un grup;
- c. A reserva de lo previst en l'article 2 de la present Convenció, instituir o mantindre sistemes o establiments d'ensenyança separats per a persones o grups; o
- d. Colocar a una persona o a un grup en una situació incompatible en la dignitat humana.

I en el seu article 5 que:

1. Els Estats participants en la present Convenció convenen:
 - a) En que l'educació deu tendir al ple desenvolupament de la personalitat humana i a reforçar el respecte dels drets humans i de les llibertats fonamentals, i que deu fomentar la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i tots els grups racials o religiosos, i el desenvolupament de les activitats de les Nacions Unides per al manteniment de la pau.
 - b) En que deu respectar-se la llibertat dels pares o, en el seu cas, dels tutors legals, 1º d'elegir per als seus fills establiments d'ensenyança que no siguen els mantinguts pels poders públics, pero que respecten les normes mínimes que puguen fixar o aprovar les autoritats competents, i 2º de donar als seus fills, segons les modalitats d'aplicació que determine la legislació de cada Estat, l'educació religiosa i moral conforme a les seues pròpies conviccions, en que, ademés, no deu obligar-se a cap individu o grup a rebre una instrucció religiosa incompatible en les seues conviccions.
 - c) En que deu reconèixer-se **als membres de les minories nacionals** el dret a eixercir activitats docents que els siguen pròpies, entre elles la d'establir i mantindre escoles i, segons la política de cada Estat en matèria d'educació, **amprar i ensenyar el seu propi idioma**, sempre i quan: i) eixe dret no s'eixercisca de manera que impedisca als membres de les minories comprendre la cultura i l'idioma del conjunt de la col·lectivitat i prendre part en les seues activitats, ni que comprometa la sobirania nacional; ii) el nivell d'ensenyança en estes escoles no siga inferior al nivell general prescrit o

aprovat per les autoritats competents; iii) l'assistència a tals escoles siga facultativa.

2. Els Estats participants en la present Convenció es comprometen a prendre totes les disposicions necessàries per a garantir l'aplicació dels principis enunciats en el paràgraf 1 d'este artícul.

II.a.5 Declaració sobre els drets de les persones pertanyents a minories nacionals o ètniques, religioses i llingüístiques

La Resolució 47/135 de l'Assemblea General de Nacions Unides, de 18 de desembre de 1992, adoptava la Declaració sobre els drets de les persones pertanyents a minories nacionals o ètniques, religioses i llingüístiques⁷⁴, en l'artícul 1 de la qual s'establix:

1. Els Estats **protegiran l'existència i l'identitat nacional o ètnica, cultural, religiosa i llingüística de les minories** dins dels seus territoris respectius i **fomentaran les condicions per a la promoció d'eixa identitat.**

En l'artícul 2 també s'establix:

1. Les persones pertanyents a **minories** nacionals o ètniques, religioses i **llingüístiques** [...] tindran **dret a gojar de la seua pròpia cultura**, a professar i practicar la seua pròpia religió, i **a utilitzar el seu propi idioma, en privat i en públic, lliurement i sense ingerència ni discriminació de cap tipus...**

En l'artícul 4 s'indica:

1. Els Estats adoptaran les mesures necessàries per a **garantir que les persones pertanyents a minories puguen exercir plena i eficaçment tots els seus drets humans i llibertats fonamentals sense discriminació alguna** i en plena igualtat davant la llei.

2. Els Estats adoptaran mesures per a crear condicions favorables a fi de que **les persones pertanyents a minories puguen expressar les seues característiques i desenvolupar la seua cultura, idioma, religió, tradicions i costums**, llevat en els casos en que determinades pràctiques violen la legislació nacional i siguen contràries a les normes internacionals.

3. Els Estats deuran adoptar mesures apropiades de modo que, sempre que siga possible, **les persones pertanyents a minories puguen tindre oportunitats adequades de dependre el seu idioma matern o de rebre instrucció en el seu idioma matern.**

⁷⁴ <https://www.ohchr.org/SP/Professionalinterest/Pages/Minorities.aspx> [Recuperat el 05/08/2018]

4. Els Estats deuran adoptar, quan siga apropiat, **mides en l'esfera de l'educació, a fi de promoure el coneixement de l'història, les tradicions, l'idioma i la cultura de les minories** que existixen en el seu territori. Les persones pertanyents a minories deuran tindre oportunitats adequades d'adquirir coneiximents sobre la societat en el seu conjunt.

5. Els Estats deuran examinar mides apropiades de modo que les persones pertanyents a minories puguen participar plenament en el progrés i el desenvolup econòmics del seu país.

II.a.6 Convenció dels Drets del Chiquet

La Convenció dels Drets del Chiquet⁷⁵, de 1959, estableix en el seu article 30, que:

En els Estats en que existixquen **minories** ètniques, religioses o **llingüístiques** o persones d'orige indígena, **no es negarà a un chiquet** que pertanyga a tals minories o que siga indígena el dret que li correspon, en comú en els demés membres del seu grup, **a tindre la seua pròpia vida cultural**, a professar i practicar la seua pròpia religió, o a **amprar el seu propi idioma**.

II.a.7 Declaració Universal de Drets Llingüístics

En l'any 1996 s'aprovà la Declaració Universal de Drets Llingüístics (DUDL)⁷⁶, en el marc d'una Conferència Internacional de Drets Llingüístics celebrada en Barcelona.

En el seu article 1 s'acoten els conceptes als que es fa referència en tota la Declaració, com per exemple el de comunitat llingüística:

1. Esta Declaració entén com a **comunitat llingüística tota societat humana que, assentada històricament en un espai territorial determinat, reconegut o no, s'autoidentifica com a poble i ha desenvolupat una llengua comuna** com a mig de comunicació natural i de cohesió cultural entre els seus membres. La denominació **llengua pròpia d'un territori fa referència a l'idioma de la comunitat històricament establida en este espai**.

2. Esta Declaració partix del principi que **els drets llingüístics són al mateix temps individuals i col·lectius...**

En l'article 2 s'estableix que:

1. Esta Declaració considera que, en els casos en que diferents comunitats i grups llingüístics concorren en un territori compartit, **l'exercici dels drets**

75 <http://www.un.org/es/events/childrenday/pdf/derechos.pdf> [Recuperat el 05/08/2018]

76 <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001042/104267S.pdf> [Recuperat el 05/08/2018]

formulats en esta Declaració es tenen que regir pel respecte entre tots i dins de les màximes garanties democràtiques.

2. En el moment d'establir un equilibri sociolingüístic satisfactori, és dir, l'adequada articulació entre els respectius drets d'estes comunitats i grups lingüístics i de les persones que formen part d'ells, es deu tindre en conte, además de la seua historicitat relativa i de la seua voluntat expressada democràticament, factors que poden aconsellar un tracte reequilibrador d'objectiu compensatori: el caràcter forçat de les migracions que han conduït a la convivència de les diferents comunitats i grups, o el seu grau de precarietat política, socioeconòmica i cultural.

L'article 3 enumera els drets lingüístics dels individus i els col·lectius, expressant-ho de la següent forma:

1. Esta Declaració considera com a drets personals inalienables, eixercibles en qualsevol situació, els següents:

el dret a ser reconegut com a membre d'una comunitat lingüística;

el dret a l'ús de la llengua en privat i en públic;

el dret a l'ús del propi nom;

el dret a relacionar-se i associar-se en altres membres de la comunitat lingüística d'origen;

el dret a mantindre i desenvolupar la pròpia cultura;

i el restant de drets de contingut lingüístic reconeguts en el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics de 16 de desembre de 1966 i en el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals de la mateixa data.

2. Esta Declaració considera que els drets col·lectius dels grups lingüístics, además dels establits per als seus membres en l'apartat anterior, també poden incloure, d'acord en les puntualitzacions de l'Article 2.2:

el dret a l'ensenyança de la pròpia llengua i cultura;

el dret a dispondre de servicis culturals;

el dret a una presència equitativa de la llengua i la cultura del grup en els mitjans de comunicació;

el dret a ser atesos en la seua llengua en els organismes oficials i les relacions socioeconòmiques...

Els articles 9 i 10, part del Títol Primer que recull els Principis generals, estableixen:

Artícul 9

Tota comunitat llingüística té dret a codificar, estandardisar, preservar, desenvolupar i promoure el seu sistema llingüístic, sense interferències induïdes o forçades.

Artícul 10

1. Totes les comunitats llingüístiques són iguals en dret.
2. **Esta Declaració considera inadmissibles les discriminacions** contra les comunitats llingüístiques **basades en criteris com el seu grau de sobirania política, la seua situació social, econòmica o qualsevol altra, aixina com el nivell de codificació, actualisació o modernisació** que han conseguit les seues llengües.
3. En aplicació del principi d'igualtat deuen establir-se les mides indispensables per a que esta igualtat siga efectiva.

En les distintes seccions del Títol Segon se profundisa en els drets de les comunitats llingüístiques en relació a l'Administració pública i els òrguens oficials, l'Educació, l'Onomàstica, els Mijos de comunicació i les noves tecnologies, la Cultura, i l'Ambit socioeconòmic.

A la vista de tot lo anterior, el concepte de comunitat llingüística no deixa de estar subjecte a distintes interpretacions puix, en el cas de comunitats en modalitats llingüístiques pròximes, la **“autoidentificació com a poble”** en un determinat territori pot prendre distintes formes, donant lloc a consciències de ser “comunitat llingüística” no coincidents dins d'una mateixa població. En estos casos, l'interpretació més garantista dels drets llingüístiques d'un colectiu (i dels individus) seria la que reconeix la comunitat llingüística mínima que s'autoidentifica com a tal, sense prejuí de que eixes “comunitats llingüístiques mínimes” acorden, sense ingerències, establir una codificació llingüística coordinada.

En ocasions s'oblida que els drets llingüístics són dels individus i dels colectius, i no de les llengües, de forma coherent en el fet que les llengües són elaboracions vives de les comunitats humanes i no subjectes en entitat pròpia.

II.a.8 Convenció sobre la protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals

La Convenció sobre la protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals⁷⁷, de 2005, indica en el seu article 1:

Els objectius de la present Convenció són:

- a) protegir i promoure **la diversitat de les expressions culturals**;
- b) crear les condicions per a que les cultures puguen prosperar i mantindre interaccions lliurement de forma mútuament profitosa;
- c) fomentar el diàleg entre cultures a fi de garantir intercanvis culturals més amplis i equilibrats en el món en pro del respecte intercultural i una cultura de pau;
- d) fomentar l'interculturalitat en la finalitat de desenvolupar l'interacció cultural, en l'esperit de construir ponts entre els pobles;
- i) **promoure el respecte de la diversitat de les expressions culturals** i fer cobrar consciència del seu valor en el pla local, nacional i internacional;
- f) reafirmar l'importància del vincle existent entre la cultura i el desenvolupament per a tots els països, en especial els països en desenvolupament, i recolzar les activitats realitzades en el pla nacional i internacional per a que es reconegua l'autèntic valor d'aquest vincle;
- g) **reconèixer l'índole específica de les activitats i els bens i servicis culturals en la seua qualitat de portadors d'identitat**, valors i significat;
- h) reiterar els drets sobirans dels Estats a conservar, adoptar i aplicar les polítiques i mesures que estimen necessàries per a **protegir i promoure la diversitat de les expressions culturals en els seus respectius territoris**;
- i) enfortir la cooperació i solidaritat internacionals en un esperit de col·laboració, a fi de reforçar, en particular, les capacitats dels països en desenvolupament a l'objecte de protegir i promoure la diversitat de les expressions culturals.

I en el seu article 2, Principis rectoris, s'establix:

1. Principi de respecte dels drets humans i les llibertats fonamentals

⁷⁷ <http://www.unesco.org/new/es/culture/themes/cultural-diversity/cultural-expressions/the-convention/convention-text/> [Recuperat el 05/08/2018]

Només es podrà protegir i promoure la diversitat cultural si es garantisen els drets humans i les llibertats fonamentals com la llibertat d'expressió, informació i comunicació, aixina com la possibilitat de que les persones trien les seues expressions culturals. Ningú podrà invocar les disposicions de la present Convenció per a atentar contra els drets humans i les llibertats fonamentals proclamats en la Declaració Universal de Drets Humans i garantisats pel dret internacional, o per a llimitar el seu àmbit d'aplicació.

2. Principi de sobirania

De conformitat en la Carta de les Nacions Unides i els principis del dret internacional, els Estats tenen el dret sobirà d'adoptar mides i polítiques per a protegir i promoure la diversitat de les expressions culturals en els seus respectius territoris.

3. Principi d'igual dignitat i respecte de totes les cultures

La protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals presuponen el reconeiximent de l'igual dignitat de totes les cultures i el respecte d'elles, compreses les cultures de les persones pertanyents a minories i les dels pobles autòctons...

II.b) Declaracions i convencions a nivell europeu

II.b.1 *Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals (CEDH)*

El Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals, de 1950 (CEDH)⁷⁸, conté en el seu article 14 una clàusula general de prohibició de discriminació:

El goig dels drets i llibertats reconeguts en el present Conveni ha de ser assegurat sense distinció alguna, especialment per raons de sexe, raça, color, llengua, religió, opinions polítiques o unes atres, orige nacional o social, pertinença a una minoria nacional, fortuna, naiximent o qualsevol atra situació.

Esta clàusula despuix serà arreplegada de forma específica, encara que no en tèmens més concrets en relació als drets llingüístics, en l'article 1 del Protocol Adicional nº 12 al CEDH, que establix:

1. El goig de qualsevol dret previst per la llei deu ser assegurat, sense discriminació alguna, especialment per raons de sexe, raça, color,

⁷⁸ https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SPA.pdf [Recuperat el 05/08/2018]

llengua, religió, opinions polítiques o unes altres, origen nacional o social, pertinença a una minoria nacional, fortuna, naixement o qualsevol altra situació.

2. Ningú pot ser objecte de discriminació per una autoritat pública, especialment per algun dels motius enunciats en el paràgraf 1.

En l'article 2 del Protocol Adicional al CEDH es fa referència a l'educació i el respecte a les conviccions dels pares:

A ningú se li pot negar el dret a l'educació. L'Estat, en l'exercici de les funcions que assumisca en el camp de l'educació i de l'ensenyança, respectarà el dret dels pares a assegurar esta educació i esta ensenyança conforme a les seues conviccions religioses i filosòfiques.

II.b.2 Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries

La Carta Europea de Llengües Regionals o Minoritàries⁷⁹, de 1992, en el seu preàmbul indica:

... Considerant que el dret a utilitzar una llengua regional o minoritària en la vida privada i pública constituïx un dret imprescriptible [...] Subrallant el valor de lo intercultural i del plurilingüisme i considerant que la protecció i el foment de les llengües regionals o minoritàries no deurien fer-se en detriment de les llengües oficials i de la necessitat de dependre-les...

Partint d'esta reflexió, est instrument definix qué s'entén per una llengua regional o minoritària, i en les seues distintes Parts indica els Objectius de la Carta, les Mides per a fomentar l'us d'estes llengües en la vida pública, i els procediments per a l'aplicació de la Carta.

La definició de llengua regional o minoritària als efectes de la Carta es detalla en l'article 1:

Artícul 1. Definicions.

Als fins de la present Carta:

a) per l'expressió «llengües regionals o minoritàries», s'entendran les llengües:

i) parlades tradicionalment en un territori d'un Estat per nacionals d'eixe Estat que constituïxen un grup numèricament inferior al restant de la població de l'Estat, i

⁷⁹ Consultada a data 05/08/2018 en: <https://www.boe.es/boe/dias/2001/09/15/pdfs/A34733-34749.pdf>

ii) diferents de la/les llengua/es oficial/s de l'Estat;

no inclou els dialectes de la/les llengua/es oficial/s de l'Estat ni les llengües dels immigrants;

b) per «territori en que es parla una llengua regional o minoritària» s'entendrà l'àrea geogràfica en la qual dita llengua és el modo d'expressió d'un número de persones que justifica l'adopció de les diferents mides de protecció i foment previstes en la present Carta;

c) per «llengües sense territori» s'entendran les llengües parlades per nacionals de l'Estat que són diferents de la/les llengua/es amprada/es pel restant de la població de l'Estat, però que, a pesar d'amprar-se tradicionalment en el territori de l'Estat, no es poden circumscriure a una àrea geogràfica concreta del mateix.

Esta definició deixaria fóra de la denominació “llengua regional o minoritària” les varietats locals o els diferents dialectes de les llengües oficials de l'Estat. Segons indica Yves Lejeune en la seua ponència en el congrés internacional celebrat en 2009 en Bilbao baix el títol “La Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries: Guanys i Reptes”⁸⁰:

“... Esta ambigüitat és deliberada.

L'informe explicatiu de la Carta afirma que l'instrument ‘no es pronuncia sobre la qüestió, freqüentment controvertida, d'en quin punt les diferents formes d'expressió es constitueixen en llengües separades. [...] En conseqüència, es deixa a les autoritats implicades dins de cada Estat que determinen, d'acort en els seus propis processos democràtics, en quin punt una forma d'expressió es constituïx en una llengua’.

Correspondrà puix a cada Estat contractant indicar en quin punt un dialecte es constituïx en una llengua separada. No obstant, en un Estat en diferents Llegislatius, es poden adoptar solucions contradictòries respecte al reconeixement de les llengües endògenes. Açò és lo que ha ocorregut en Bèlgica, on només la Comunitat Francesa ha concedit l'estatus de llengua endògena als principals dialectes que s'ampren en la seua zona geogràfica.”

Cal dir que en el cas de l'Estat Espanyol, des de l'adhesió a la Carta fins al l'últim dels informes sobre l'aplicació de la Carta presentat en febrer de 2018 (corresponent al periodo 2014-2016), les llengües oficials que es tracten com a minoritàries són tantes

⁸⁰ Ponència recollida en la publicació “La protección de las lenguas minoritarias en Europa: hacia una nueva década”, pàg. 57. Consultada a data 05/08/2018 en: http://www.euskadi.eus/contenidos/informacion/ikerketa_soziolinguistikoak/eu_def/adjuntos/Lenguas%20Minoritarias.pdf

com es reconeixen com a tals en els respectius estatuts d'autonomia: valencià en la Comunitat Valenciana, occità (aranés) en Catalunya, gallec en Galícia, eusquera en el País Vasc i la Comunitat Foral Navarresa, i català en Catalunya i Illes Balears. Per tant, esta distinció entre llengua i dialecte no aplica en el cas valencià.